18 Ιουνίου 2013

Αρχιμ. Αθανάσιος Παντοκρατορινός (1930-1931, 1932-1940)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ορθόδοξη πίστη

Ένας από τους σπουδαιότερους σχολάρχες της Αθωνιάδας υπήρξε ο Αθανάσιος ο Παντοκρατορινός, ο οποίος δίδαξε σε δύο περιόδους πολύ σημαντικές για την όλη ιστορία της.

Την πρώτη περίοδο, κατά το σχολικό έτος 1912-1913 σε ηλικία 26 ετών, διάκονος τότε, απόφοιτος της Μεγάλης του Γένους Σχολής, ευτύχησε, όπως γράφει ο ίδιος σε σημείωμά του στην οπίσθια σελίδα του «Προγράμματος μαθημάτων της Αθωνιάδος Σχολής κατά το έτος αυτής ξη΄ » (1912), να υποδεχθεί και να φιλοξενήσει στην Κεντρική Αθωνιάδα Σχολή τον ελληνικό στρατό, που απελευθέρωσε το Άγιον Όρος[1].

Από τα σωζόμενα έγγραφα φαίνεται ότι ήταν συστηματικός και μεθοδικός, γεννημένος για διδάσκαλος και Διευθυντής σχολείου.

Γεννήθηκε στη Μάδυτο τον Φεβρουάριο του 1886. Το 1901, σε ηλικία 15 ετών, ήλθε στην Ι. Μ. Παντοκράτορος και «υπετάχθη» στον αρχιμανδρίτη Στέφανο

Παντοκρατορινό. Το 1903, μοναχός πλέον, γράφεται στην Αθωνιάδα, όπου φοίτησε 3 χρόνια και στη συνέχεια στη Μεγάλη του Γένους Σχολή.

Το 1912 διορίστηκε στην Αθωνιάδα ως Διευθυντής, ενώ ήταν ακόμη διάκονος, σε ηλικία 26 ετών.

Στην Αθωνιάδα δίδαξε επί ένα σχολικό έτος, 1912-1913, και το επόμενο έτος 1913 αναχώρησε για την Αθήνα, όπου φοίτησε στη Θεολογική Σχολή.

Το 1920 διορίστηκε αρχιγραμματέας στην Ι. Κοινότητα και επέστρεψε στο Άγιον Όρος. Ασχολήθηκε επιτυχώς με τα κοινά και υπήρξε μέλος της επιτροπής για τη σύνταξη του Καταστατικού Χάρτη του Αγίου Όρους.

Το 1930 διορίστηκε σχολάρχης της Αθωνιάδας. Ο ρόλος του είναι όλως ιδιαίτερος. Συνετέλεσε στην αναδιοργάνωση της Αθωνιάδας, η οποία επί των ημερών του απέκτησε οικοτροφείο, μεταστεγάστηκε στον εξωτερικό ξενώνα του Σεραγιού και πήρε νέα μορφή.

Από το έτος αυτό πλέον αρχίζει μια νέα περίοδος για την Αθωνιάδα.

Ο Αθανάσιος συνέταξε τον εσωτερικό κανονισμό, διατήρησε πρακτικά, προήδρευε στην Εφορεία, οργάνωσε με μοναστηριακό τυπικό την κοινοβιακή ζωή της σχολής, αύξησε το διδακτικό προσωπικό και οργάνωσε το διδακτικό ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων.

Η Αθωνιάδα ξεκίνησε με σχολάρχη τον Αρχιμ. Αθανάσιο Παντοκρατορινό τον Νοέμβριο του 1930. Το έτος αυτό φοίτησαν 35 μαθητές και λειτούργησαν τέσσερις τάξεις: μία προκαταρκτική και τρεις του σχολαρχείου. Στη συνέχεια, τα επόμενα χρόνια θα λειτουργήσουν άλλες τέσσερις γυμνασιακές τάξεις, οπότε οι απόφοιτοι της Σχολής θα έπαιρναν άρτια μόρφωση[2].

Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στάθηκε αρωγός και ενέκρινε το πρόγραμμα της Σχολής.

Την περίοδο αυτή, δηλαδή το 1930-1931, υπό τη διεύθυνση του Σχολάρχου Αρχιμ. Αθανασίου Παντοκρατορινού, η Σχολή απέκτησε επιτελείο ικανό, ώστε να λειτουργήσει αρκετά καλά. Από την πρώτη στιγμή ο Αρχιμ. Αθανάσιος προέβη σε διάφορες ενέργειες προς εξεύρεση και παραμονή αξιόλογου καθηγητικού προσωπικού. Έτσι, αμέσως με την ανάληψη των καθηκόντων του, ζήτησε από το Ελληνικό Κράτος να αναγνωρίζεται η υπηρεσία στην Αθωνιάδα ως συντάξιμη[3]. Μετά από πολύ αγώνα και επίμονες προσπάθειες του Αθανασίου μόλις το 1939 αποκτούν αίσιο τέλος οι ενέργειές του αυτές και αναγνωρίστηκε ως συντάξιμη η

υπηρεσία στην Αθωνιάδα[4].

Το διδακτικό προσωπικό κατά το πρώτο έτος από την αναδιοργάνωση της Αθωνιάδας του 1930 αποτελούσαν, εκτός από τον Άρχιμ. Αθανάσιο Παντοκρατορινό, Θεολόγο, που δίδαξε Θρησκευτικά σ’ όλες τις τάξεις και Ελληνικά στην Β’ τάξη, ο φιλόλογος Κωνστ. Λιναράς, που δίδαξε Ελληνικά και Ιστορία, ο γεωπόνος Αθ. Μπήκας που δίδαξε Γεωπονικά, Γαλλικά, Γεωγραφία και Φυσική και ο δημοδιδάσκαλος Αριστ. Κάντας που δίδαξε Ελληνικά, Γεωγραφία, Ιστορία, Ιχνογραφία, Καλλιγραφία στην Α’ τάξη καθώς και Μαθηματικά σ’ όλες τις τάξεις.

Οικονόμος διορίστηκε ο Γέροντας Στέφανος Γρηγοριάτης, ο οποίος είχε την ευθύνη του κοινού συσσιτίου της Σχολής και τη διεύθυνση του οικοτροφείου.

Παροικονόμος, δηλαδή βοηθός του Οικονόμου, τοποθετήθηκε ο Γέροντας Ευστράτιος Ξηροποταμινός.

Υπεύθυνος του Ναού της Σχολής (της Αποτομής του Τίμιου Προδρόμου) και της λατρευτικής ζωής ανέλαβε ο ιερομόναχος Διονύσιος Λαυριώτης, ενώ στην τράπεζα υπεύθυνος ο Ιωακείμ Μοναχός και φύλακας, πορτάρης και καμπανάρης ο πατήρ Ιωαννίκιος.

Αγιορείτες πατέρες επανδρώνουν με ενθουσιασμό τη Σχολή.

Μέλη της Εφορείας, την πρώτη χρονιά, ήσαν ο Ιερομόναχος Ανδριανός Βατοπαιδινός, ο Ιερομόναχος Αθανάσιος Ξηροποταμινός και ο Γέροντας Ιωάσαφ Αγιοπαυλίτης, ο οποίος είχε διατελέσει το σχολικό έτος 1908-1909 σχολάρχης της Αθωνιάδας, και πρόεδρός της ο Σχολάρχης Αρχιμ. Αθανάσιος Παντοκρατορινός.

Στο τέλος της πρώτης σχολικής χρονιάς ο Αθανάσιος Παντοκρατορινός αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτησή του και επέστρεψε στην Ι. Μονή του.

Αιτία της παραιτήσεως αυτής υπήρξαν οι προσπάθειες αντιπροσώπων της Ιεράς Κοινότητας να αποδυναμωθεί ο Σχολάρχης, να αλλάξουν βασικά άρθρα του Οργανισμού της Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής του 1930, καθώς και οι ενέργειες των Εφόρων που γίνονταν χωρίς την ενημέρωση του Σχολάρχη. Αφορμή δόθηκε, όταν του ανακοινώθηκε ότι μειώθηκε ο μισθός του από 54.000 δραχμές σε 35.000 δραχμές. Ο Αρχιμ. Αθανάσιος το θεωρεί αυτό «ως εύσχημον απόλυ- σιν». Στην υποβολή της παραιτήσεώς του, στις 15 Ιουλίου 1931, ανέφερε ότι διαμαρτύρονταν, διότι «οι τρεις των έφορων ενεργούσι και άνευ Σχολάρχου, ως τετάρτου μέλους και προέδρου της Εφορείας, κατά παράβασιν του Σχολικού Κανονισμού» (Οργανισμός της Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής εγκριθείς υπό της Ι.

Δισενιαυσίου την 27 Αυγούστου 1930 άρθρ. 4 και 10)[5].

Η Ι. Κοινότητα με απαντητικό έγγραφο στις 19-6-1931 δεν αποδέχτηκε την παραίτηση και τον παρακάλεσε να ανακαλέσει και να παραμείνει στη θέση του Σχολάρχου.

Ο Αρχιμ. Αθανάσιος από την Ι. Μονή Παντοκράτορος, με επιστολή του στις 22 Ιουλίου 1931, επέμεινε στην παραίτησή του: «Διά τούτο αναγκάζομαι να επαναλάβω την υποβολήν παραιτήσεως, εφ όσον οι όροι, οι προκαλέσαντες αυτήν δεν αίρονται, αλλά μένουσιν αμετάβλητοι»[6].

Όταν η Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας πληροφορήθηκε την παραίτηση του Σχολάρχου Αρχιμ. Αθανασίου Παντοκρατορινού απέστειλε στην Ι. Κοινότητα εκτενές έγγραφο διαμαρτυρίας για τη γενομένη παραίτηση, ανέφερε την αντίθεσή της προς αυτήν και με την ευκαιρία ζήτησε την επίλυση και άλλων θεμάτων που αφορούσαν τη Σχολή.

Στο εκτενές έγγραφο που απέστειλε με αριθμό πρωτοκόλλου 333/20-7-1931[7] η Ι. Μονή Μεγίστης Λαύρας:

α) Ως προς την παραίτηση του Σχολάρχου Αρχιμ. Αθανασίου Παντοκρατορινού από τη θέση της διευθύνσεως της Αθωνιάδας εξέφραζε τη λύπη της Μονής: «πολύ μας ελύπησεν… καθόσον το παρελθόν έτος απέδειξε την πανοσιολογιότητά του, Διευθυντήν δραστήριον σοβαρόν ενδεδειγμένον διά τοιαύτην νεοσύστατον θέσιν διά να παγιωθή η υπόστασις της Σχολής…»[8]

Ζητούσε να μείνει το καθεστώς της μισθοδοσίας, όπως ήταν, ώστε να εκλείψει η αφορμή της παραιτήσεως και να ανακαλέσει[9] ο Αθανάσιος την παραίτησή του.

Η Ι.Μ.Μ. Λαύρας τόνιζε ότι έπρεπε οι μισθοί των καθηγητών να μείνουν όπως είναι και να μη γίνουν περικοπές «διότι όταν ο Καθηγητής δεν έχει τον υπό του νόμου οργανικόν μισθόν, ουδέποτε θα προτίμηση να έλθη να κλεισθή εις άγιον Όρος».

β) Ζητούσε να είναι οι καθηγητές της Σχολής Ιερομόναχοι Αγιορείτες και πρότεινε δύο Αγιορείτες, μεταξύ αυτών και τον Γέροντα Ιωακείμ Ιβηρίτη.

γ) Διαφωνούσε για την ένωση των κοιτώνων της μεγάλης αίθουσας, διότι «ο κανονισμός της Σχολής απαγορεύει (αυτό) διαρρήδην, διότι η Αθωνιάς έχει τύπον Μονής και οι μαθηταί Μοναχοί, και ως τοιούτοι, πρέπει να έχη έκαστος το δωμάτιόν του». Υπενθύμιζε ότι στη Σχολή υπάρχουν 50 δωμάτια διαθέσιμα για τους μοναχούς-μαθητές και αυτά έπρεπε να χρησιμοποιηθούν. Για τους κοσμικούς πρότεινε να πειστεί η Ι. Σκήτη του Σεραγιού να παραχωρήσει το συνεχόμενο

Νοσοκομείο για τη διαμονή τους.

δ) Εξέφραζε την απορία της για τη σπουδή «προς αναθεώρησιν των θεμελιωδών άρθρων του κανονισμού, επί θύραις ούσης της Δισενιαυσίου Συνάξεως» ως μόνου αρμοδίου διοικητικού οργάνου διά την τροποποίηση κανονιστικών διατάξεων και Οργανισμών.

Με την επιμονή του Αρχιμ. Αθανασίου στην παραίτησή του αναγκάστηκε η Ι. Κοινότητα να εκλέξει για το σχολικό έτος 1931-1932 άλλον και γι’ αυτό κάλεσε τον Αρχιμ. Ιωακείμ Ιβηρίτη.

Τον Ιούνιο του 1931 η Ι. Κοινότητα αποφάσισε να διδάξουν κληρικοί ή μοναχοί στην Αθωνιάδα, έτσι απολύουν τους λαϊκούς Κωνσταντίνο Λιναρά και Αριστοτέλη Κάντα. Και οι δύο είχαν προταθεί τον περασμένο χρόνο από τον Υπουργό Παιδείας Γεώργιο Παπανδρέου με έγγραφο Αριθμ. Πρωτ. 74 439 / 28 Νοεμβρίου 1930 το οποίο έστειλε προς το Υπουργείο Εξωτερικών. Ο Κων. Λιναράς ήταν αριστούχος φιλόλογος του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ο δημοδιδάσκαλος Αριστ. Κάντας ειχε μετεκπαιδευθει στην Ευρώπη.

Στις 31 Οκτωβρίου του 1931 τροποποιείται ο Οργανισμός της Σχολής από την Ιερά Κοινότητα με σκοπό να περιορίσουν τις αρμοδιότητες του Σχολάρχου. Οι συντάξαντες το κείμενο φαίνεται ότι αγνοούσαν βασικούς εκπαιδευτικούς νόμους και δείχνουν ότι κινήθηκαν από εμπάθεια προς τον Σχολάρχη Αρχιμ. Αθανάσιο Παντοκρατορινό. Η ενέργεια αυτή της Ι. Κοινότητας δεν ήταν σύμφωνη με τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, ο οποίος την αρμοδιότητα αυτή την παραχωρεί μόνο στην Ιερά Δισενιαύσιο Σύναξη[10]. Το Υπουργείο Παιδείας, όπως ήταν φυσικό, δεν ενέκρινε τον Οργανισμό αυτό.

Το επόμενο σχολικό έτος 1932-1933 επανήλθε ως σχολάρχης ο Αρχιμ. Αθανάσιος Παντοκρατορινός «Παρακληθείς υπό της Εφορείας, της Ι. Κ. και του Διοικητού επανήλθε, γενομένων δεκτών των αντιλήψεών του»[11] και παρέμεινε μέχρι το σχολικό έτος 1940-1941. Κατά την περίοδο αυτή δίδαξε το μάθημα της Αγιορειτικής Ιστορίας, στοιχεία Κ. Διαθήκης, Δογματικής, Πατρολογίας και Εκκλησιαστικής Μουσικής.

Η Αθωνιάδα είδε επί της σχολαρχίας του Αρχιμ. Αθανασίου Παντοκρατορινού καλές ημέρες. Κατά την περίοδο της σχολαρχίας του επισκέφθηκε το Άγιον Όρος ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Βασιλεύς Γεώργιος Β’.

Επίσκεψη του Ελευθερίου Βενιζέλου στο Άγιον Όρος

Στις αρχές Μαΐου του 1930 πραγματοποιήθηκε επίσημη επίσκεψη του Πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου στο Άγιον Όρος.

Το ατμόπλοιο «Κανάρης», το οποίο μετέφερε τον Πρωθυπουργό, έπρεπε σύμφωνα με το πρόγραμμα να λιμενισθεί στην Ι. Μονή Μεγίστης Λαύρας όπου θα γινόταν και η επίσημη υποδοχή. Λόγω όμως σφοδρής θαλασσοταραχής το ατμόπλοιο «Κανάρης» ελιμενίσθη στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου και εκεί αποβίβασε τον Πρωθυπουργό. Εκεί τον υπεδέχθη ο εκπρόσωπος της Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας Ευλόγιος Κουρίλας. Στην προσφώνηση προς τον Πρωθυπουργό, η οποία μάλιστα ήταν μεγάλη, 20 σελίδες, κατέληγε ο Ευλόγιος με τρεις προτάσεις: «Να ανασυσταθή η Αθωνιάς Ακαδημία διά την πνευματικήν μόρφωσιν. Να συσσωματωθεί εις Σχολήν Καλών Τεχνών η εγκατεσπαρμένη διάθεσις και επίδοσις των μοναχών εις την ζωγραφικήν και την ξυλογλυπτικήν και χειροτεχνίαν. Να ιδρυθεί Τυπογραφείον, διά να τυπώνονται αί μελέται των χειρογράφων και άλλα πολύτιμα βιβλία».

Ο Πρωθυπουργός στην απάντησή του «υπεσχέθη εισόδημα έναντι των απαλλοτριώσεων, υπεσχέθη την Αθωνιάδα Ακαδημίαν, το Τυπογραφείον και την Σχολήν των Καλών Τεχνών, ιδίως διά την αγιογραφίαν και ξυλογλυπτικήν».

Επίσκεψη Βασιλέως Γεωργίου Β’ στο Άγιον Όρος και την Αθωνιάδα

Το Σάββατο 29 Μαΐου 1933 επισκέφθηκε το Άγιον Όρος ο βασιλεύς Γεώργιος Β’ με τον πρίγκηπα Πέτρο· κατά την παραμονή του στο Άγιον Όρος, μετά την υποδοχή στο Πρωτάτο και το παρατεθέν γεύμα στο κονάκι της Ι. Μ. Ιβήρων, επισκέφθηκε την Αθωνιάδα[12].

Η Ι. Κοινότητα του Άγιου Όρους ανέθεσε στον Σχολάρχη της Αθωνιάδας Αρχιμ. Αθανάσιο Παντοκρατορινό και στον προηγούμενο Ευθύμιο Κουτλουμουσιανό να συνοδεύσουν τον βασιλέα κατά την περιοδεία του στις Ιερές Μονές. Τον βασιλέα συνόδευσε και ο προσωρινός Διοικητής του Αγίου Όρους κ. Κωνσταντίνος Βαλτής.[13]

Οι Καθηγητές

Η πρόσληψη των καθηγητών γινόταν με σύμβαση για ένα σχολικό έτος. Τον Μάϊο οι καθηγητές υπέβαλλαν αίτηση, εφόσον επιθυμούσαν, για να επαναδιοριστούν. Όσοι υπηρετούσαν ήδη στην Αθωνιάδα συνήθως υπέβαλαν κοινή αίτηση.

Οι αιτήσεις καθηγητών ήταν πάντοτε αρκετές. Προέρχονταν σχεδόν απ’ όλες τις περιοχές της Ελλάδος και οι λόγοι

Παραπομπές

1. Βλ. Παράρτημα, σ. 354.

2. Αγιορειτικόν Ημερολόγιον 1932, ετος ΣΤ’, «Η παιδεία εν αγίω Όρει», Η Αθωνιάς Ιερατική Σχολή, σ. 45.

3. Α.Α. 14 (φ8) Πρωτόκολλον των εισερχομένων και εξερχομένων επιστολών της Ιερατικής Αθωνιάδος Σχολής Νοέμβριος 1930, σ. 1, Αριθμ. εξερχ. εγγράφου 1/30-11-1930.

4. Έκθεσις του Σχολάρχου προς την Ι. Κοινότητα, 31 Μαΐου 1939.

5. Στο υπόμνημα, «αφορών την της Αθωνιάδος λειτουργίαν από 1930-...», σ. 23, ο Αρχιμ. Αθανάσιος Παντοκρατορινός αναφέρει ότι το σχολ. ετος 1931-32 «είχε παραιτηθή διαφωνήσας εις την τροποποίησιν άρθρων του κανονισμού».

6. Επιστολή Αρχιμ. Αθανασίου Παντοκρατορινού προς Ι. Κοινότητα της 22-7-1931.

7. Έγγραφο Ι. Μ. Μεγ. Λαύρας 333/20-7-1931, το οποίο υπογράφουν οι Επίτροποι Προηγ. Μάξιμος και Γέρων Μελέτιος.

8. Έγγραφο Ι. Μ. Μεγ. Λαύρας 333/20-7-1931, δ.π.

9. Έγγραφο Ι. Μ. Μεγ. Λαύρας 333/20-7-1931, δ.π.

10. Νομοθετικό Διάταγμα Περι κυρώσεως του Καταστατικού Χάρτου του Αγίου Όρους της 10/9/1926 άρθρο 6.

11. «Υπόμνημα, αφορών την της Αθωνιάδος λειτουργίαν από 1930-…», δ.π., σ. 23.

12. Μακεδονικόν ημερολόγιον 1933, σ. 163.

13. Μακεδονικόν ημερολόγιον 1933, σ. 165.

Πηγή: Νικηφόρου Κωνσταντίνου (Μικραγιαννανίτου) Μητροπολίτου Κεντρώας Αφρικής (πρώην σχολάρχου Αθωνιάδος Εκκλησιαστικής Ακαδημίας), Η Αθωνιάδα Ακαδημία κατά τη δεύτερη περίοδο (1842-1940), Μικρά Αγία Άννα, Άγιον Όρος, Α΄έκδοση 2012